

Jurnalistikanın cazibəsi izaholunmazdır. Söz sənətinin bu spesifik sahəsini insanşünaslıq elmi də adlandımaq olar. Jurnalistlər dövrün salmanəçiləridir, onlar tarix üçün əvəzolunmaz mənbə qoyub gedirlər. Biz ötən əsrin əvvəllərindəki mürəkkəb, ziddiyyətli dövrün ayrıntılarını məhz Mirzə Cəlilin, Ömər Faiq Nəmanzadənin, Əli bəy Hüseynzadənin, Üzeyir bəy Hacıbəylinin və digər söz, fikir dühalarının qələmindən oxuyub öyrənirik. Onlar tarix yazan insanlardır. Türklər söz sənətiylə məşğul olanlara fərq qoy-murlar; şairi də, yazıçını da, jurnalisti də yazar adlandırırlar.

Sovet dönməsinin jurnalistikasında elə xas imzalar vardı ki, onların qələmi heç vədə konyukturaya xidmət etmədi, ideoloji çərçivələrə sığmadı, mənsub olduğu xalqın tarixinə, milli-mənəvi dəyərlərinə, mədəniyyətinə, intibahına xidmət elədi. Valideynlərim o vaxtın gündəlik qəzetlərinə abunə idilər, mən göz açıandan küçə qapımızın balaca qutusunda hər gün yeni qəzetlər olurdu və bu qəzetlərin qoxusu bir ayrı aləm idi. İndinin özündə də qəzet köşkündən qəzet alanda o qoxu mənə izaholunmaz bir zövq verir. Bəlkə də mənim jurnalistikaya sevgim elə o qoxudan başlamışdı və sonralar sözə çevrilmişdi. Sovet epoxasında Azərbaycan jurnalistikasında parlaq imzalar vardı ki, onlar zamanın nəbzini deyil, tarixin nəbzini tuturdular, gələcək zamanlar üçün yazırdılar. Həqiqəti yazmağı özlərinin vicdan borcu hesab edirdilər. Onlar həm də sözü estetik üslub halına gətirirdilər; onların qələmindən hekayə dadında reportajlar, felyetonlar, oçerklər, pritçalar çıxırdı və bu yazılar ayrıca bir ovqat yaradırdı, uzun müddət yaddaşlardan silinmirdi. Unudulmaz Tofiq Abdini xatırlayıram... Aqil Abbas onu "jurnalistikamızın Rəmişi" adlandırmışdı. Bu günlərdə ömrünün müdriklik çağını yaşayan yazıçı Azər Abdullanın "Azərbaycan" jurnalında Ərdəbil və Təbrizdən "Sandıq" adlı yol qeydlərini oxudum və uzun müddət sözün seyrindən çıxma bilmədim. Azər müəllim sözün rəng çalarlarından elə ustalıqla istifadə edir, çox vaxt bizə adi görünən əhvalatlara o qədər incə tərzdə mənə donu biçir ki, heyran olmamaq mümkün deyil. Mərhum şair və publisist Səyavuş Sərxanlının reportajlarını xatırlayıram. Bu gün artıq akademik rütbəsinə yüksəlmiş dəyərli söz və fikir adamı Rəfael Hüseynovun "Min ikinci gecə", "Vaxtdan uca" kitabları gecə-gündüz əlimizdən düşməzdi. Mən bu imzaları oxuya-oxuya sözün seyrinə düşdüm və hələ on dörd yaşım olanda özümə bir qələm və bloknot aldım. Qərarımı vermişdim - jurnalist olacağdım.

Yüz minlərlə ailədən biri kimi mənim valideynlərim də xalq artisti Zeynəb Xanlarova sənətinin vurğunu idilər və bir gün anam evə yaşıl cildli bir kitab gətirdi: "Nəğmə dolu könül". Kitab Zeynəb xanımın həyat və sənət yolundan bəhs edirdi, müəllifi Fəzil Rəhmanzadə idi. Hardasa on iki-on üç yaşım olardı, həmişə ekranlarda gördüyümüz sevimli müğənninin həyat hekayəti o qədər şirin dillə nəql olunurdu ki, mən kitabı dönə-dönə oxumaqdan yorulmurdu, az qala, gecə yatanda da balıncımın altına qoyub yuxuya gedirdim. Müəllifin adı o vaxtdan yaddaşıma həkk olundu. Bir neçə il ötəndən sonra artıq özüm kitab mağazalarını gəzir, zövqümə uyğun kitabları alırdım. Bir gün adətim üzrə kəndimizdəki kitab mağazasına baş çəkəndə kitab rəflərindən birində bu tanış və doğma imzaya rast gəldim. Fəzil Rəhmanzadə - "Yol". Sevincək kitabı alıb canhövlü evə qaçdım. Tale-

Rəşid var olan yerdə Azərbaycan var

yinə qürbət həyatı yazılmış doğmaları-mızın ürəkgöynədən həyat hekayətləri bir-birini əvəz etdikcə uzaq-uzaq ellərdə hər biri vətənin bir parçası olan bu insanların iztirabları, ömürdən uzun sürən nisgilsə həzin qüssə kimi adamın içinə hopur.

Fəzil Rəhmanzadə dünyanın dörd qütbünü səyyah kimi dolaşaraq harda bir vətən övladı görübsə, onunla aşıyan olub, hər biri də illərdən bəri ürək-lərində qoruyub saxladıqları əziz-gira-

mi vətən sevgisini külçə kimi ona etibar edəblər. Vətəndən başlanan Yol həmvətənlərimizin taleyindən, ömründən-günündən, qürbət ağrılarından keçib Vətən yoluna çevrilib. "Yol" kitabı sözün birbaşa mənasında yollarda yazılıb və qürbət həyatı yaşayan yurddaşlarımızın tale yolu, həm də tale yazısına çevrilib. Mən bu sətirləri yazarkən düşünürəm ki, jurnalist peşəsini seçən gənclərin mütləq bu kitabdan xəbərdar olması lazımdır. Onlar Mirzə Cəlili, Ömər Faiqi, Əli bəy Hüseynzadəni oxuduqları kimi bu müqtədir qələm sahiblərini də seve-sevə, öyrənə-öyrənə, içlərinə hopdura-hopdura oxumalıdırlar.

Yazımın əvvəlində "söz sənəti insanşünaslıq elmidir" fikrini əbəss yerə işlətmədim, jurnalist yazıçıdan fərqli olaraq yeni obraz yaratmır, gerçək həyatda olan insanların duyğularını, iç dünyasını sözə çevirir. Bu, ikiqat çətin bir işdir. Fəzil Rəhmanzadə bu qəbil peşəkarlardandır. Onun üzərinə daha ağır bir yük düşüb; o, dövrə, zamana möhürünü vurmuş, millətimizin tarixinə imzasını həkk etmiş şəxsiyyətlərin portretini yaradır, onların bioqrafiyasını yazır.

Haşiyə. "Niyyətin hara, mənzilin ora" deyiblər. Heç ağılıma gəlməzdi ki, illər keçəcək, uşaq ikən yazılarını, kitablarını sevgiylə, sonsuz maraqla hissiylə oxuduğum ustad qələm sahibi Fəzil Rəhmanzadə ilə qonşu binada yaşayacağam, isti, məhrəm münasibətimiz yaranacaq, uzaq illərin xoş, unudulmaz təəssüratlarını özünə danışacağam, o da məmnunluqla gülüm-səyəcək. Aradan çox qısa müddət keçəndən sonra isə mənə yenidən çapdan çıxmış "Rəşid var olan yerdə..." kitabını bağışlayacaq... Və mən yenə canhövlü evə gəlib acgözlüklə bu nəfis kitabın mütləsinə başlayacağam, illərin o tayında qalmış təəssüratlar, hisslər təzələnəcək. Üslub, yazı manerası heç dəyişməyib. Qələm həmin qələmdir! "Nəğmə dolu könül"dən "Yol"a çıxıb "Rəşid var olan yerdə" Sözlə Səsin

ecazına dalırsan və bu Ali Zövcün zirvəsində həyatın, ömrün anlamını, mənasını bütün varlığımla hiss edirsən.

Səsin heykəlini yaratmaq mümkün olsaydı, bu heykəl yəqin ki, Rəşid Behbudovun ecəzkar səsiylə ucaldı-lardı. Bu səs sanki cisimdən deyil, qeybdən, özge bir planetdən qopub gəlirdi. Tanrı onu vizual baxımdan insan yaratsa da onu əslində insan biçimində Səs kimi yer üzünə göndərmişdi. Mənim yazdıqlarım yetərli deyil, onun haqqında deyiləsi nə söz varsa, Fəzil Rəhmanzadə "Rəşid var olan yerdə..." adlı 556 səhifəlik nəfis tərtibatlı kitabında deyib. Müəllif bu böyük sənətkarın ifadəlilik məktəbini musiqi nəzəriyyəçisi, sənətsünas səviyyəsində təhlil obyektinə çevirir. Bu xüsusiyyət hər jurnalistin, hər yazarın hünəri deyil.

Bu kitabı iki gecəyə oxuyub bitirdim, "oxudum" sözü fikrimi tam ifadə etməkdə acizdir. Doğrudur, kitabı oxuyarlar, amma elə kitablar var ki, onların səhifələrindən sözlər qanadlanıb uçur, hər birinin öz nəğməsi, öz avazı olur. Bu kitab sanki bir oratoriya kimi bəstələnib, səhifələri çevirdikcə əsintilər instrumental lirikanın bənzərsiz örnəyi kimi ruhumuzu ehtizaza gətirir. Təsəffü deyil ki, Fəzil müəllim rubrikaları musiqinin müxtəlif janrlarına bölərək təqdim edir: Üvertura, etüd, kapriçcio, romans, prelüd, adajio, opera, rapsodiya, simfoniya, simfonik poema, ballada və sair. Hər rubrikanın mətni də adlandırdığı janrın xüsusiyyətlərini özündə ehtiva edir. Orijinal və bənzərsiz tapındır.

Kitabda Rəşid Behbudovun doğulduğu gündən ömrünün son gününə qədər həyatının bütün mərhələlərinə nəzər salınır. Müəllif bəzən zərurət yarandığı halda zamanı irəliyə və geriye çəkir. Nəsrə buna "fləş-bək" deyilir. Rəşid Behbudovun sənət yolu heç də hamar olmayıb, xəbis, nadan adamların zərbələrinə tuş gəlib, amma Tanrının ona bəxş etdiyi səs onu bədxahlardan qoruyub və şöhrətin zirvəsinə çatdırıb. Dünyanın dörd qitəsində konsertlər verib, zaman olub ki, Azərbaycanı onun səsiylə tanıyıblar. Çilidə 1973-cü ildə hərbi çevriliş olarkən güllə yağışı altında səhnəyə çıxıb və sonacan oxuyub. Qarabağda ermənilər torpaq iddiası qaldıranda ilk dəfə Qorbaçovdan bu məsələyə son qoymağı tələb edəndə Rəşid Behbudov olmuşdu. Bu hadisələrin təfərrüatları həmin kitabda öz əksini tapıb. Bu məqamları həyəcan-sız oxumaq mümkün deyil. Bu həqiqətlərdən aqah olunca oxucuda Rəşid Behbudov şəxsiyyətinin miqyası haqqında tam təsəvvür yaranır. Müğənniyə dünya şöhrəti gətirən "Arşın mal alan" filminin ərsəyə gəlməsinin tarixçəsi isə bir ayrı aləmdir.

Fəzil müəllim "Rəşid var olan yerdə..." kitabıyla Rəşid Behbudovun həyat və sənət bioqrafiyasını yazdı. Bu dahi müğənnini daha yaxından tanımaq, onun sənət dünyasına daha dərinləndən vəqif olmaq istəyənlər bu kitabla müraciət edə bilərlər. Onlar Rəşid Behbudovun timsalında həm də Azərbaycan musiqisinin XX əsrdə keçdiyi inkişaf yoluna nəzər sala biləcəklər.

Rəşid var olan yerdə Azərbaycan var!..

Kənan Hacı